

УДК 379.85

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКО-ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА БОЙКІВЩИНІ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ІСНУЮЧИХ ПРОБЛЕМ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

А.І. Гуменюк

Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

У статті констатується про затвердження програми розвитку туризму на 2011-2015 роки Івано-Франківською обласною радою. Доведена доцільність передбачених заходів щодо нормативно-правового забезпечення туристичної діяльності, розвитку матеріальної бази та туристичної інфраструктури, екскурсійної діяльності та обслуговування, кадрового та рекламно-інформаційного забезпечення галузі, розвитку дитячого, молодіжного та сільського, зеленого туризму і безпеки туристів. Розглянуто перспективи екскурсійної справи в країні, які мають іти за такими напрямками, як розробка авторських тематичних екскурсій, складання тематичних екскурсійних турів, створення нових форм екскурсійного обслуговування, урізноманітнення екскурсійних послуг з урахуванням інтересів і запитів населення, розширенні спектру мотивації вибору екскурсії як форми дозвіллевої діяльності, розвиток екскурсійної справи на регіональних рівнях.

Констатується і той факт, що розвиток галузі гальмують недостатня підтримка з боку держави, зокрема, недосконалість законодавчої системи в галузі туризму, недо-

статнім фінансуванням, результатом чого є в більшості незадовільний стан туристичної інфраструктури та ін.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, туристично-краєзнавча діяльність, Бойківщина.

Вступ. Івано-Франківська обласна рада затвердила програму розвитку туризму на 2011–2015 рр. На реалізацію програми передбачено 5,1 млн грн. Івано-Франківська обласна рада сьогодні на сесії затвердила регіональну цільову програму розвитку туризму на 2011–2015 рр. Мета програми – створити туристичного продукту і туристичної інфраструктури на території області для задоволення потреб туристів. Програмою передбачені заходи щодо нормативно-правового забезпечення туристичної діяльності, розвитку матеріальної бази та туристичної інфраструктури, екскурсійної діяльності та обслуговування, кадрового та рекламно-інформаційного забезпечення галузі, розвитку дитячого, молодіжного та сільського, зеленого туризму і безпеки туристів [6, с. 6].

Прикарпаття очікує щороку приймати понад 1,5 млн. туристів, знакувати по 50 км туристичних

маршрутів, категоризувати по 20 садиб сільського, зеленого туризму, обласноувати по 4 туристичних прибудків, а також щороку отримувати до бюджетів всіх рівнів понад 30 млн грн. платежів від ліцензованих туристичних підприємств. На реалізацію програми передбачено виділити з обласного бюджету 5,136 млн грн. впродовж 5 років, зокрема 2011 р. – 800 тис. грн.

У перспективі екскурсійна справа в країні має йти за такими напрямками, як розробка авторських тематичних екскурсій, складання тематичних екскурсійних турів, створення нових форм екскурсійного обслуговування, урізноманітнення екскурсійних послуг з урахуванням інтересів і запитів населення, розширенні спектру мотивації вибору екскурсії як форми дозвілєвої діяльності, розвиток екскурсійної справи на регіональних рівнях. Як і будь-яка інша сфера гуманітарної діяльності екскурсії потребують капіталовкладень, підготовки кадрів, матеріального забезпечення, координації з громадськими організаціями, установами тощо. Разом з тим, не можна оцінювати роботу екскурсійних організацій тільки за економічними критеріями. «Без врахування духовних цінностей жодна система туристсько-екскурсійних послуг і організації екскурсій не може вважатися ефективною» [5, с. 20]. Потрібно формувати у суспільстві й новий погляд на професію «екскурсовод», насамперед як на фахівця, який знайомить екскурсантів і туристів з визначними місцями України, пам'ятками вітчиз-

няної історії, культури та природи мовою своєї країни чи мовою іноземних туристів, просвітника, поширювача знань різного тематичного спрямування, культурологічного характеру. Своєю діяльністю на ниві просвітництва, культурно-виховній екскурсовод повинен здобувати високий соціальний престиж і серед інших гуманітарних професій.

Виклад основного матеріалу. Етнографічний район Бойківщина, як і Карпатський регіон в цілому, характеризується унікальними природними та рекреаційними ресурсами, які використовуються вкрай нерационально. Тут маємо унікальне поєднання неповторних ландшафтів, історичних і етнографічних пам'яток, а також пам'яток природи, культури, побуту населення.

На території Бойківщини є всі можливості для розвитку таких видів туризму: спортивний, релігійний, водний, екологічний, сільський. На жаль, недостатньо розвинений діловий туризм, поганий стан молодіжного туризму, та й ті види, які мають біль-менш стійкі показники розвитку, не мають підтримки з боку держави, а також фінансування.

Насамперед заслугоує на увагу створення природно-історико-етнографічного комплексу «Бойківщина». Будівництво у цьому районі санаторіїв, лікарень, пансіонатів, дворів, виконаних з дерева у традиційно бойківському архітектурному стилі, спортивних комплексів, кемпінгів сприятиме визначенню нових туристських маршрутів та їх поєднанню

в єдиному курортно-туристичному комплексі, розрахованому на повне залучення до цього процесу місцевих природних умов, різноманітних мінеральних вод, лікарських рослин та ягід. Відповідно до Програми розвитку туризму Івано-Франківської області, передбачається також побудова туристичного комплексу «Скелі Довбуша» в с. Бубнище Долинського району та реконструкція карпатських вузькоколейок (проект «Карпатський трамвай»). В плані санаторно-курортної діяльності намічається підготувати проект щодо надання статусу курорту населеним пунктам області: Мізуневі, Мисливці, організувати поглиблене вивчення мінеральних вод на Прикарпатті з метою визначення їх придатності для санаторного лікування [4, с. 76].

Проте, на сьогоднішній день існують видимі проблеми в розвитку туристичної галузі Бойківщини, зокрема відсутня підтримка з боку держави. Візьмемо до прикладу одну з пам'яток природи загальнодержавного значення «Скелі Довбуша». На розбудову інфраструктури поблизу неї фактично не виділяються кошти, а заклади інфраструктури туристи можуть знайти хіба що за рахунок ПП «Скеля» (відпочинкова зона і кафешашлична) [1, с. 132].

Розвивається в регіоні і етнотуризм, тобто можливість ближче ознайомитись із побутом, культурою народу, що заселяє певну територію, відчутти магію сили народних звичаїв, обрядів, взявши безпосередньо в них участь. Перебування у сім'ях

сільських трударів дає змогу особисто долучитись до народних свят, ознайомитись з етнографічними особливостями окремих регіонів. Взявши до уваги традиційний одяг, житло, предмети побуту та кухню на Бойківщині можна сміливо поєднувати з етнотуризмом і екологічні аспекти пізнавального туризму. Адже бойки традиційно використовують лише екологічно чисті природні матеріали і сировину для свого побуту і для їжі. У селах зберігся різьбярський промисел, тому в декорі часто використовують елементи різьби. Бойківська чорночервона вишивка, яка народжується довгими зимовими вечорами є справжнім витвором мистецтва і незамінним елементом побуту. В інтер'єрі житла особливу роль відіграє джерело тепла і світла – вогнище. Тут в основному займаються тваринництвом і тому замість типових для рівнини городів тут характерні квітники, садочки та вигони. У селах воду використовують із криниць, а її хімічний аналіз доводить не лише про її перевагу над хлорованою міською водою, але й покращеними смаковими властивостями, а подекуди і лікувальними [6, с. 4].

Долинський район має прекрасні природні умови для розвитку туризму. Половина території району розміщена в гірській місцевості. На базі цих санаторіїв «Джерело Прикарпаття», «Перлина Карпат», «Пролісок» утворено Прикарпатський регіональний центр реабілітації дітей, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Штати центру укомплектовано висококваліфікова-

ними працівниками. Матеріально-технічна база забезпечує сучасний рівень клініко-лабораторної діагностики із застосуванням комп'ютерної техніки. В центрі створено фізкультурно-реабілітаційний комплекс з багатьма спортивними залами, лікувальним басейном та спортивними майданчиками. Відпочиваючі постійно вживають слабомінералізовану хлоридно-гідрокарбонатно-натрієву мінеральну воду «Мізунька» [2, с. 56].

Біля міста Долина лежить карпатське село Новий Мізунь із цілющими мінеральними водами, а також гірськолижний курорт Вишків, розташований на місці Вишівського перевалу (988 метрів). Курорт зараз активно розвивається. Біля бази відпочинку «Високий перевал» стоїть підйомник завдовжки 700 метрів, з перепадом висот 200 метрів. У селі Новий Мізунь щорічно у липні проводяться фестивалі екстремальних видів спорту «Мізуньська Звігода» (змагання з альтернативних видів спорту – даунхіл, кросс-кантрі, пейнтбол та інше) та «Екстрім тревел» (демонстрування автомобільної техніки, ралі, тріал, показові виступи). На них окрім спортивних змагань для молоді організовується програма з виступами молодіжних музичних гуртів та дискотек. Курортна зона, яка активно розвивається, – Мислівка – зараз популярна для любителів пригодницького туризму, звідси можна вийти на важкопрохідні та мальовничі карпатські хребти Аршиця, Матахів і Горган. Мислівка лежить між селами Вишків та Вигода на трасі

Долина-Хуст. Селище розташоване на висоті 650 м н.р.м. в долині р. Свіча. Для любителів незайманих лісів і гір пропонується маршрут Новий Мізунь – г. Шавна – г. Хом – с. Мислівка. Загальна довжина маршруту – 22 км, найвища точка маршруту – 1344 м.

Важливу роль в розвитку туризму на Бойківщині відіграє проведення щорічного фестивалю «Бойківська ватра» і фестиваль пісні «Бескиди» Завдяки проведенню таких фольклорних фестивалів, відбувається відродження тих звичаїв, яких дотримувалися наші предки.

Селище Славське – серце Бойківщини, що приймає в свої обійми поціновувачів справжньої краси українських гір і бажаючих відчутти себе частиною дивовижного світу в будь-яку пору року. Регіон Славського відзначається ідеальною екологічною чистотою, адже в радіусі приблизно 100 км немає жодного промислового підприємства з шкідливими відходами. Добре розвинуте і транспортне сполучення Славського.

Слід особливу увагу звернути на стан сільського туризму на Бойківщині, адже саме тут він має потужну базу для розвитку. З початку 2008 р. Регіональний туристично-інформаційний центр за сприяння Українського жіночого фонду реалізовував проект з підтримки жіночих ініціатив у галузі сільського зеленого туризму в етнографічному регіоні Бойківщина Івано-Франківської області. Партнери проекту: Асоціація економічного розвитку Івано-Франківщини, ІФОО Спільки сприяння розвитку сільсько-

го зеленого туризму в Україні, Фонд розвитку територіальної громади с. Татарів Яремчанської міської ради, Рожнятівська та Долинська районні ради, Долинська районна державна адміністрація. Для представниць сільських громад Болехівської міськради, Долинського та Рожнятівського районів проведено круглі столи та тренінги з питань започаткування власної справи в сфері сільського зеленого туризму та обслуговування туристів; у квітні організовано навчальний тур до діючих успішних садиб на території Яремчанської міської ради, зокрема, в с. Татарів. За результатами проекту садиби отримують сертифікати, що підтверджують їх готовність приймати туристів (базовий рівень без присвоєної категорії – садиба, яка має бажання приймати туристів; перша категорія – садиба відповідає мінімуму вимог; друга категорія – садиба витримує основні положення принципів категоризації; третя категорія – найвища). Більшість садиб Бойківського краю на сьогодні мають базовий рівень або першу категорію, і в першу чергу розраховані на невибагливого туриста. Нижче наводимо перелік садиб, які взяли участь у заходах проекту із відповідним позначенням категорії [4, с. 128].

Сьогодні Сколівщина більш відома в державі за її межами як курортно – рекреаційний осередок України, центр гірськолижного спорту та туризму. Туристично-рекреаційний потенціал району становить 86 відпочинкових закладів 3 канатно-крісельні дороги, 27 бугельних витягів, 30 гір-

ськолижних трас, з них 8 – затверджених міжнародною федерацією спорту. Гордістю Сколівщини є: Національний природний парк «Сколівські Бескиди», ландшафтний заказник «Бердо», Державний історико-культурний заповідник «Тустань», 35 об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, 64 мінеральних джерел, що використовуються в бальнеології, гірськолижні центри Славське, Тисовець, Орявчик, Волосянка, невід'ємною складовою туристичного потенціалу є розвиток сільського зеленого туризму що налічує більш ніж 100 агроосель. Загальна ліжка/ємність регіону на даний час становить близько 7000 ліжка/місць.

Сільський туризм на території Національного природного парку «Сколівські Бескиди» теж отримав свій розвиток. Бажання відпочити від міського шуму в місцях з незабрудненим навколишнім середовищем, піднятися в гори помилуватись гарними краєвидами, назбирати грибів, порибалити виникає у багатьох. За останні роки став модним відпочинок в сільській місцевості в гармонії з природою. Сколівщина є тим мальовничим куточком Бойківського краю, де славна історія, культура, традиції, приваблюють туристів, а розвиток сільського зеленого туризму набуває важливого пріоритетного значення [6, с. 5].

На початку листопада 2000 року в Сколівському районі було впроваджено проект «Taxis», за яким здійснювалось навчання власників осель і було офіційно оголошено про нову схему впровадження мікро кре-

дитної лінії для господарів, які займаються чи мають намір займатись сільським зеленим туризмом. Завдяки цьому проєктові власники садиб Сколівщини отримали кредитування для модернізації своїх приміщень і зареєстровані як фізичні особи на спрощеній системі оподаткування, що надають готельні. Така діяльність дала заохочення іншим власникам садиб, що призвело до інтенсивного розвитку сільського зеленого туризму.

Тіньовий бізнес залишається актуальним оскільки не є чітко врегульоване законодавство на відміну від інших країн де сільський зелений туризм є основним джерелом поповнення бюджету. Значна увага у розвитку сільського зеленого туризму зосереджується в традиційних рекреаційно-туристичних зонах Славська, Орявчика, Гребенова, Сколе вздовж міжнародної авто та залізничної магістралей. Також стоїть питання розвитку сільського зеленого туризму в населених пунктах, де відсутні гірськолижні підйомники і панує аура спокою.

В управлінні юстиції зареєстроване «Сколівське районне об'єднання власників агроосель «Бойківська Хата» метою якого є популяризація сільського зеленого туризму як виду відпочинку, та сприятиме розвитку сільської інфраструктури й підвищення зайнятості сільського населення, господарів садиб та їх реклама на вітчизняному ринку послуг. Важливий базовий елемент агротуризму є люди, сільське населення, яке прийматиме і обслуговува-

тиме відпочиваючих. І для того людина повинна бути в цьому матеріально зацікавлена, психологічно готова до такого виду діяльності, здатною надавати дані послуги, отже є необхідність наявності певного рівня знань. Важливим завданням є організація навчання людей схильних і здатних приймати туристів у власній садибі, а незайнятість сільського населення дає великий резерв трудових ресурсів для цієї сфери, що зменшить рівень безробіття, розширить сферу зайнятості, покращить соціально - економічний ріст краю. Є необхідність створення престижно - інформаційного центру з базою даних про регіони, що є не менш важливим в розвитку сільського зеленого туризму та зайнятості населення, а також: проведення ряду навчальних семінарів - тендерів із залученням фахівців обласного рівня. Для розвитку сільського зеленого туризму вкрай необхідне створення нових економічних маршрутів, а саме: кінних, піших, велосипедних, подорожі на квадроциклах, екскурсійних програм даної місцевості [3, с. 58].

Туризм і екскурсії є найкращим способом активного відпочинку. Турківщина має непогані можливості для здійснення цієї мети. У гірській системі Карпат ця територія має ряд своїх особливостей, які проявляються в її природі, історії і господарській діяльності людей. Тут знаходиться одна з найгарніших полонин гірської Львівщини – Буковецька полонина в східній частині якої височить найвища вершина області г. Пікуй. Звідси відкривається чудова панорама гір

Турківщини, Сколівщини і Закарпаття. Мальовничим екскурсійним куточком є витік річки Дністер — найбільшої річки Львівщини і однієї з найбільших річок України. Через всю територію району протікає головна його водна артерія — р. Стрий. Тут проходить частина Головного Європейського вододілу, що розділяє води Балтійського і Чорного морів. Привабливими для туристів є гірські хребти: Верховинський вододільний (що розділяє води річкових басенів Дністра і Дунаю), Розлуцький, Високий Верх; вершини Пікуй, Магура Лімнянська, Мінчол Зубрицький, Шимонець, Києвець, Звіринець та ін. Туристсько-екскурсійними об'єктами є історичні місця краю. Це Ужоцький перевал місце перших боїв Українських січових стрільців; це окраїна села Свидник — місце першої присяги підрозділів УПА на вірність Україні і своєму народу. Є на території району залишки військових городищ і сторожових поселень періоду Київської і Галицько-Волинської держави. Захоплюючими для мандрівників є самі бойківські села, які гірляндами розкинулися вздовж річок і потоків. У багатьох з них є чудові пам'ятки історії і архітектури.

З розвитком сільського зеленого туризму Турківщина стає дедалі популярнішою в цьому плані. Туристів приваблює сюди насамперед екологічна чистота гірської природи з прекрасними краєвидами. Повна відсутність промислової сфери дає добрі лікувально-оздоровчі можливості. Це передусім багаточисленні джерела

мініральних вод типу «содова», «нафтуса», і чисте цілюще повітря. Це створює хороші умови для відпочинку від бурхливого буденного життя, де влітку відпочиваючі можуть збирати гриби, ягоди, лікарські рослини, ловити рибу, займатися мисливством, здійснювати велосипедні прогулки, верхову їзду, купання в гірських річках, проводити незабутні вечори біля ватри в горах [6, с. 8].

Взимку гості можуть кататися на лижах, санках, ковзанах. Ознайомитися з народними обрядами і відчути урочистість релігійних зимових свят: Святого Миколая, Різдва, Старого Нового року, Водохрещення. Масові гуляння, колядки, вертепи справляють на відпочиваючих незабутнє враження.

Висновки. Проте, розвиток галузі гальмують недостатня підтримка з боку держави, зокрема, недосконалість законодавчої системи в галузі туризму, недостатнє фінансування, результатом чого є часто незадовільний стан туристичної інфраструктури та ін. Край цей чарує різноманітною природою, живописними ландшафтами. Тут майже на кожному кроці зустрічаються витвори мистецтва, створені працею українського народу. Отже, Бойківщина — багатий самобутній край, де можливо, і потрібно розвивати туристичну галузь, яка має всі перспективи стати пріоритетною галуззю розвитку краю.

Література

1. Данилюк А.Г. Поклонися народному зодчому: Етнографічний на-

рис / А.Г. Данилюк. – Львів: Свічадо, 1995. – 64 с.

2. Данилюк А.Г. Шляхами України: Етнографічний нарис / А.Г. Данилюк. – Львів : Світ, 2003. – 256 с.

3. Дурович А. П. Организация туризма: Учеб. пос. / А.П. Дурович, Н.И. Кабушкина. – Мн. : Новое знание, 2003. – 632 с.

4. Закон України «Про туризм» // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 13. – Ст. 180.

5. Омельченко Б.Ф. Экскурсионное общение: познаное, воспитанное / Б.Ф. Омельченко. – М. : Наука, 1991. – 230 с.

6. Розвиток туристичної галузі на Західній Україні : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.tourism.if.ua>.

Gumenyuk A.I. PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF TOURIST AND EXCURSION ACTIVITIES ON BOIKIVSHCHYNA AND WAYS TO OVERCOME THE EXISTING PROBLEMS OF THE TOURISM INDUSTRY. The article said about the approval of tourism development program for 2011–2015 by Ivano-Frankivsk Regional Council. Brought expediency of the envisaged measures about legal support tourism activities, development of material resources and tourism infrastructure, sightseeing activities and services, personnel, advertising and information support of the industry, the development of children, youth, as well as agricultural, «green» tourism and the safety of tourists.

Discussed the prospects for a tour business in the country, which should result in areas such as the development of copyright thematic tours, creation of new forms of tourism services, a variety of tour services with regard to the interests and needs of the population, expanding the range of motivation choice of excursions as a form of leisure activity, excursion business development at regional levels.

Established that the territory of Baykovschyny have every opportunity to develop such types of tourism as sport, religious, water, environmental, agricultural. However, business tourism is undeveloped, youth tourism is also poor, and even those species that have more or less stable development indicators do not have support from the government as well as financing.

Also were separately presented the fragments of annual festival «Baykivska Vatra» and Song Festival «Beskidy». Thanks to such folk festivals, there is a revival of such customs, which adhere to our ancestors. It describes the attention to the status of rural tourism in Baykovschina, since exactly here it has a strong base for development.

Set and the fact that the development of the industry shortcomings hamper government support, in particular, imperfect legal system in the tourism industry, lack of funding, resulting in a most unsatisfactory condition of tourist infrastructure, etc.

Keywords: tourism, tourism industry, tourist and local history activity, Boikivshchyna.

Гуменюк А.И. ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТУРИСТСКО-ЭККУРСИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА БОЙКИВЩИНЕ И ПУТИ ПРЕОДОЛЕНИЯ СУЩЕСТВУЮЩИХ ПРОБЛЕМ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ. В статье говорится об утверждении программы развития туризма на 2011–2015 годы Ивано-Франковским областным советом. Доказана целесообразность предусмотренных мероприятий касательно нормативно-правового обеспечения туристической деятельности, развития материальной базы и туристической инфраструктуры, экскурсионной деятельности и обслуживания, кадрового и рекламно-информационного обеспечения отрасли, развития детского, молодежного, а также сельского, «зеленого» туризма и безопасности туристов.

Рассмотрены перспективы экскурсионного дела в стране, которые должны следовать таким направлениям, как разработка авторских тематических экскурсий, составление тематических экскурсионных туров, создание новых форм туристического обслуживания, разнообразие экскурсионных услуг с учетом интересов и запросов населения, расширение спектра мотивации выбора экскурсий как формы деятельности на досуге, развитие экскурсионного дела на региональных уровнях.

Устанавливается и тот факт, что развитие отрасли тормозят недостатки поддержки со стороны государства, в частности, несовершенство законодательной системы в отрасли

туризма, недостаточное финансирование, результатом чего является в большинстве неудовлетворительное состояние туристической инфраструктуры и т.д.

Ключевые слова: туризм, туристическая отрасль, туристическо-краеведческая деятельность, Бойківщина.